

- Франка / С. Баран // Там само. — С. 445; Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2747; *Нагірний М.* Іван Франко як учасник історико-літературного процесу Австрії та Німеччини / *М. Нагірний* // Іван Франко — письменник, мислитель, громадянин : матеріали Міжнар. наук. конф. — Львів : Світ, 1998. — С. 801—802, 803—807.
22. ЛННБУ ім. В. Стефаника. Від. рукописів. — Ф. 34 (В. Гнатюка), од. зб. 500, п. 22. — Арк. 3—3 зв.
 23. Роман Сембратович // Ілюстрований народний календар товариства «Просвіта» на рік звичайний 1907-й. — Львів, 1906. — С. 27—28.
 24. *Франко І.* Зібрання творів : у 50 т. / І. Франко. — К. : Наукова думка, 1986. — Т. 50. — С. 224; автограф *див.*: ІЛ. ВРФТ. — Ф. 3 (І. Франка), од. зб. 1557. — Арк. 1.
 25. *Франко І.* Зібрання творів : у 50 т. / І. Франко. — К. : Наукова думка, 1986. — Т. 50. — С. 229; автограф *див.*: ІЛ. ВРФТ. — Ф. 3 (І. Франка), од. зб. 1176. — Арк. 1; уперше опубліковано: *Франко І.* Твори : у 20 т. — К. : Державне вид-во художньої літератури, 1956. — Т. 20. — С. 598—599.
 26. *Франко І.* Зібрання творів : у 50 т. / І. Франко. — К. : Наукова думка, 1986. — Т. 50. — С. 229—230.
 27. *Франко І.* Зібрання творів : у 50 т. / І. Франко. — К. : Наукова думка, 1982. — Т. 37.
 28. ЦДАЛ. — Ф. 309 (НТШ), оп. 1, спр. 896. — Арк. 2—2 зв.
 29. Там само. — Спр. 960. — Арк. 6.
 30. Там само. — Спр. 960. — Арк. 7.
 31. Там само. — Спр. 1004. — Арк. 78.
 32. Там само. — Спр. 1004. — Арк. 81.
 33. ЦДАЛ. — Ф. 381 (Я. Весоловського), оп. 1, спр. 381.
 34. *Polonia irredenta.* — Франкфурт-на-Майні, 1903. — 157 с.

Світлана Кравченко

УКРАЇНСЬКІ АВТОРИ ЧАСОПISУ
«BIULETYN POLSKO-UKRAIŃSKI»
(Варшава, 1932—1938 pp.)

У статті розглядаються ключові постаті української публіцистики, представлені на шпальтах польського тижневика «Biuletyn Polsko-Ukraiński», та жанрово-тематичний спектр їх публікацій.

Ключові слова: місячник, тижневик, статті, рецензії, полеміка, міжнаціональні взаємини.

В статтє рассматриваются ключевые фигуры украинской публицистики, представленные на страницах польского еженедельника «Biuletyn Polsko-Ukraiński», и жанрово-тематический спектр их публикаций.

Ключевые слова: місячник, еженедельник, статті, рецензії, полеміка, міжнародні відносини.

In the article the main figures of Ukrainian publicists, which were represented on pages of weekly paper «Biuletyn Polsko-Ukraiński», and genre-themed spectrum of their publications are reviewed.

Key words: monthly paper, weekly paper, articles, recensions, polemic, international relations.

«Biuletyn Polsko-Ukraiński» («Бюлетень Польсько-Український») був заснований у Варшаві Польсько-українським товариством 1932 р. як місячник. Перші кроки редакції показали актуальність і затребуваність порушуваних у виданні суспільних проблем. Уже через півроку часопис став тижневиком і з такою періодичністю виходив до 1938 р.

Бюлетень задумувався як площина, у якій відбуватиметься обмін поглядами між поляками й українцями стосовно болючих проблем співіснування двох народів у межах однієї держави. Колектив видання ставив за мету вплив на громадську думку і покращання українсько-польських відносин, тому постійно надавав слово представникам української громади. «Українці, співробітники видання, могли писати на його сторінках не лише те, що хотіли, а й як хотіли. Тоді промовляли до польської громади неодноразово дуже жорстко і з певною зверхністю... Редакція зробила дуже мудро, ніколи не обмежуючи їх свободи...» — зазначав один із активних авторів часопису Станіслав Лось [11].

Імена відомих українських публіцистів, вчених і письменників, які у той час перебували на еміграції чи проживали на теренах Західної України, постійно присутні на шпальтах часопису. Український авторський склад був досить численним і презентабельним: І. Кедрин, М. Кордуба, М. Ковалевський, А. Крижанівський, І. Липовецький, Ю. Науменко, Б. Лепкий, Є. Маланюк, П. Ковжун, Р. Смаль-Стоцький, В. Біднов, П. Зайцев, Д. Дорошенко, В. Дорошенко, Л. Луців, В. Юрченко, Б. Ольхівський, М. Андрусак, О. Доценко, Ю. Дригинич, С. Баран, О. Бочковський та ін.

Статистична першість за кількістю публікацій належить Іванові Кедрину (1896—1995 рр.), ім'я якого з'являється у кожному річнику від

1932 р. до 1938 р. більше як сорок разів. Відомий український журналіст і політичний діяч мав авторитет і повагу серед польської інтелігенції міжвоєнного часу. Із ним часто полемізували і не погоджувалися, але на його думку завжди зважали. На шпальтах бюлетеня з І. Кедриним дискутував сам редактор В. Бончковський, зокрема довкола подій 1918—1920 рр., щодо оцінок польської національної політики, з приводу позицій українських політичних представництв у Другій Речі Посполитій, стосовно діяльності ОУН тощо.

За весь період журналіст опублікував на сторінках видання більше сорока текстів різних жанрів — від аналітичних статей до відповідей і рецензій — переважно у відділі «Політика, справи релігійні, суспільні та економічні», деякі — у рубриці «Рецензії та полеміки» та в «Інформаційному відділі».

Історичні події 1914—1921 рр. були предметом особливої уваги й ретельного аналізу публіциста. І. Кедрин розглядав їх перебіг, укладені політичні союзи, підписані угоди та їх наслідки для України. У статтях «Istota traktatu ryskiego», «Polemika o traktacie ryskim i jej wyniki», «Brześć—Ryga—Paryż», «Bitwa pod Warszawą nie jest skończona...» йшлося про роль українсько-польського союзу в боротьбі з більшовиками, про здобутки й прорахунки української визвольної боротьби, про наслідки підписання Ризького договору для українців. Зіставляючи зміст трьох укладених у ті роки угод — брестської, ризької та паризької, журналіст виділяв їх спільні риси й відмінності, відзначав факт ігнорування України як самостійного політичного суб'єкта [5].

Велике історичне значення битви під Варшавою підкреслював І. Кедрин у статті «Bitwa pod Warszawą nie jest skończona...», вбачав його в тому, що поляки й українці билися з більшовиками разом і вперше зупинили західний наступ більшовизму [4]. Про негативні наслідки Ризької угоди для українців, про невиконання польською стороною усіх своїх зобов'язань, узятих перед міжнародною спільнотою, писав у статтях «Istota traktatu ryskiego» та «Polemika o traktacie ryskim i jej wyniki» [7].

Численні публікації журналіста присвячено проблемі польсько-українського співжиття у Другій Речі Посполитій. Виступи І. Кедрина висвітлювали перед польською аудиторією позицію української громади. Автор відстоював інтереси українців, не лише пояснював і аргументував власну думку, а й прагнув розкрити проблеми всього українського населення тодішньої Польщі. Різні аспекти поточного життя

віддзеркалено в його публікаціях «Lęk przed powtórzeniem historii», «Dwie ankiety», «Splendid Isolation», «Plast» та ін. Психологічні аспекти проблеми співіснування поляків і українців у межах однієї держави І. Кедрин розкривав у статті «Dwa grzechy ukraińskie» [6]. Публіцист реально оцінював ту політичну силу, що прийшла до влади у Німеччині, вказував на аспекти німецької політики, які збігалися з національними інтересами українців. Розглядаючи трикутник Польща—Україна—Німеччина, журналіст зазначав спільні інтереси сторін та їх розбіжності.

І. Кедрин критикував напрями тодішньої польської внутрішньої політики. «Усунуто українців із державного апарату і самоврядування, ліквідовано спільний Крайовий Відділ, закрито українські кафедри у львівському університеті, викреслено усі державні субвенції для українських інституцій, щоб відділити польську державу від українського мешканця і відкинути того останнього від держави якнайрадикальніше, — омріяну і жадану землю віддано шляхом «аграрної реформи» — на колонізацію і польське осадництво. Коли український громадянин відійшов і замкнувся в собі — забили тривогу і почали роздумувати над способами його повернення. Але не через відновлення спільної праці, спільних способів співжиття і відповідальності за долю краю, а шляхом механічного примусу. Так постав геніальний план утравкізації школи, народилася чудова теорія регіоналізму, а з тих планів та теорій виникла практика — нищення позитивних культурних і господарських українських цінностей! По сьогоднішній день це називається «організацією польсько-українського співіснування», — писав він у статті «Splendid Isolation» [9].

Роль жінок у житті українського суспільства І. Кедрин розглядав у статті «Ukraiński ruch kobiecy» (1934. — № 26). У публікації «Pro domo sua» підтверджував свою вірність ідеї, яку «захищає Кедрин як українець, а «Biuletyn Polsko-Ukraiński» і «Polityka» як польські видання» [8].

Виступи Миколи Ковалевського на шпальтах бюлетеня також заторкували найгостріші політичні проблеми: у них аналізувалася політична ситуація у радянській Україні («Kilka uwag o sowieckiej polityce narodowościowej na Ukrainie» (1932. — № 1), «Nowy okres walki narodowościowej w USSR» (1932. — № 2), «Sytuacja w ZSSR» (1933. — № 6), «Ponowny wzrost opozycji ukraińskiej w partii komunistycznej i nowe represje» (1938. — № 22), «Wzrost opozycji ukraińskiej w Sowietach» (1938. — № 23), розглядалися засади політичної системи

більшовицької держави — централізм комуністичної доктрини, планова організація економічного й суспільного життя, показувалася спорідненість більшовицької Росії із колишньою Російською імперією — «російський комунізм перейняв місію об'єднання російської імперії у новій формі і під новими гаслами» [10]. М. Ковалевський обґрунтував несумісність українських національних інтересів із панівною радянською ідеологією, розглянув усі історичні етапи та форми національно-визвольної боротьби українців від подій 1918—1923 рр. до опозиції українських комуністів О. Шумського та Максимовича, виступів М. Хвильового й інших письменників у 30-ті рр. Крім ідеологічної та політичної спадкоємності, публіцист констатував тяглість культурної традиції. Нездорого висвітлював питання українсько-польських взаємин та їх перспектив, зокрема у публікаціях «W pierwszej rocznicę», «Konsercja «frontu ludowego» i zagadnienie ukraińskie» (1936).

Становище радянської України в тодішньому СРСР, нищення української культури в усіх її проявах розглядав В. Юрченко у статтях «Dlaczego milczy Ukraina», «Wielkanoc w Sowietach», «Ukrainizacja czy rusyfikacja» (1935).

Негативні наслідки польської національної політики щодо українців, вплив стереотипів масового світогляду на міжнаціональні відносини критикував професор Варшавського університету, український історик, дійсний член НТШ Мирон Кордуба у публікаціях «W sprawie uniwersytetu ukraińskiego we Lwowie» (1933. — № 4), «Element prowokacji w stosunkach polsko-ukraińskich» (1933. — № 22), «Dlaczego Rusini, a nie Ukraińcy?» (1937. — № 1).

В обговоренні різних аспектів українсько-польських відносин на сторінках тижневика впродовж 30-х рр. брав участь Андрій Крижанівський. На особливу увагу заслуговує цикл виступів письменника 1933 р. п. н. «W kole zaczarowanem» (1933. — № 6, 9, 11, 13, 14), в яких розглядалася польська рецепція української історії у творах Г. Сенкевича, вплив його художньої інтерпретації подій минулого на масову свідомість поляків. Він звинувачував польського письменника у фальшуванні історії, розмірковував над культурологічними аспектами цієї проблеми.

Сторінки недавньої української історії, зумовленість української проблеми в Польщі різними епізодами недалеких у часі історичних подій висвітлював у своїх виступах Ю. Науменко: «Kruty i Bazar» (1933. — № 3), «Cerkiew prawosławna w Polsce a Ukraińcy» (1933. —

№ 26), «Ukraińskie formowanie wojskowe w okresie Pierwszej Wojny Światowej (1914—1918)» (1934. — № 2), «Rola armji ukraińskiej w kampanji polsko-rosyjskiej 1920 r.» (1935. — № 20), «Ukraińska tradycja wojskowa» (1937), «Na Ukrainie przed 20-tu laty» (1938); ін.

Економічний блок українського питання на сторінках часопису представляли публікації Яна Липовецького, яких за період виходу бюлетеня було більше тридцяти. Ймовірно, ім'я Ян Липовецький є польським відповідником Івана Липовецького, оскільки немає жодної інформації про існування у 30-ті рр. такого польського публіциста, як Ян Липовецький. Натомість відомо, що Іван Липовецький, командир кінної сотні, перебував у таборі для інтернованих в Александрові Куявському. Пізніше був редактором студентського часопису «На чужині», який виходив у Варшаві в середині 20-х рр.

Дослідниця «таборової» періодики Наталія Сидоренко у своїй книзі «Задротяне життя» українських часописів на чужині (1919—1924)» подає біографічну довідку, в якій зазначає: «Липовецький Іван (крипт.: Л-й) — громадський діяч і журналіст (1897—1975) народився у місті Рівне». Закінчив комерційну школу і був призваний на фронт Першої світової, згодом став командиром кінної сотні українських січових козаків. В уряді П. Скоропадського працював у Міністерстві торгівлі і промисловості. Брав участь у виданні тижневика «Селянська думка» (1919). Упродовж 1920—1921 рр. видавав журнал «Український стрілець». У час інтернування перебував в Александрові Куявському та Щипйорно, редагував газету «Нове життя», часопис «Зірниця». 1922 р. видав брошуру «Хата стрільця» і вступив до Вищої торговельної школи у Варшаві, був секретарем управи Союзу українських студентів у Польщі. Видавав і редагував студентський часопис «На чужині», друкувався у «Нашій бесіді». Згодом працював у Головному статистичному управлінні Польщі, пізніше очолював відділ зовнішньої торгівлі. Був постійним кореспондентом паризького тижневика «Тризуб» і представником Бібліотеки ім. С. Петлюри. Вів діяльність в академічній корпорації «Запоріжжя» і молодіжній секції клубу «Прометей». Належав до Об'єднання українських націоналістів-державників. Дописував до українських і польських видань [3, с. 73].

Ім'я І. Липовецького з'являється на шпальтах тижневика 1933 р. Тематика його виступів зосереджувалася довкола економічного розвитку тодішньої радянської України: «Wymowa cyfr» (1933. — № 19—20), «Dla kogo pracuje Dniepr» (1933. — № 27), «Walka o chleb» (1933. —

№ 32—33). Спираючись на ретельний економічний аналіз різних галузей виробництва радянської України, автор доводив, що Україна живить увесь радянський економічний організм і є його фундаментом, що Росія нищівно висмоктує потенціал України для зміцнення свого імперського режиму. Цю думку розвивав у публікаціях на сторінках наступних річників видання. У його виступах економічні виклади поєднувалися із висвітленням актуальних політичних проблем життя українців під «советами» і в Польщі: «Na ruinach ukraińskiej godowli» (1934. — № 34), «Na marginesie wyborów do Sowietów» (1934. — № 50), «O spółdzielczości w USSR» (1935. — № 45), «Jaką rzeczywistość kryje pozorny błogostan» (1936. — № 26), «Stachanowski młot i etatowe kowadło» (1937. — № 37), «Na wschodzie bez zmian» (1938. — № 35); ін.

Упродовж 1935—1938 рр. на сторінках бюлетеня друкував свою розвідку «Ukraina w dobie nowoczesnej» Олександр Доценко, підполковник Армії УНР, ад'ютант головного отамана, військовий діяч та історик. У ній автор представив політичну і культурну історію України ХХ ст., матеріальні й духовні здобутки народу, його провідних діячів.

Різні етапи спільної історії двох сусідніх народів розглянули Р. Смаль-Стоцький у статті «Ukraińcy pod Wiedniem» (1933. — № 10), М. Андрусак у публікаціях: «Zarys historii moskalofilstwa wśród Ukraińców galickich» (1933. — № 34—35), «U źródeł ukraińskiego odrodzenia narodowego», «Ukraiński ruch narodowy i konspiracja polska w Galicji w latach 30-ych i 40-ych XIX wieku» (1936); ін.

Протягом 1935—1938 рр. активно друкувався на сторінках тижневика «Biuletyn Polsko-Ukraiński» український журналіст і публіцист Микола Троцький, підписуючи тексти псевдонімом М. Данько. Його публіцистичні виступи торкалися перехресних точок і гострих кутів польсько-української історії, які часто розглядалися крізь призму інтересів третьої потужної сторони — Москви. Це — статті «Ukraina, Polska i Moskwa», «Zadanie polityczne porozumienia ukraińsko-polskiego» (1935), «Zadanie polsko-ukraińskie w Europie», «Natarcie moskiewskie i obrona polsko-ukraińska» (1936), «Narody obce w ZSSR i potrójne porozumienie przeciwko komunizmowi» (1937), «Realizm i prometeizm», «Egzamin prometeizmu», «Sprawa ukraińska i akcja moskiewska» (1938); ін.

Переважно у відділі «Історія, література і мистецтво» друкував свої розвідки, присвячені духовній культурі українців та розвитку мистецтва, Борис Ольхівський. Він належав до літературної групи творчої української молоді «Танк», яка виникла у Варшаві й гуртувалася в

30-ті рр. довкола часопису «Ми». Борис Ольхівський був одним із редакторів літературного журналу, а також друкував там свої рецензії і публіцистичні тексти. На шпальтах бюлетеня виступив із історичними розвідками, зокрема: «Katedra św. Zofji w Kijowie», «Biskup Józef Wereszczyński» (1935), «Lenin o Ukrainie» (1936), і літературно-критичною працею «Do interpretacji poematu Szewczenki «Slipyj»» (1936). Також друкувався у рубриці «Рецензії та полеміки».

Від 1933 р. до 1935 р. Павло Ковжун, відомий український графік та мистецтвознавець, опублікував у тижневику «Biuletyn Polsko-Ukraiński» цикл портретів українських митців — художників і скульпторів: «Олександр Архипенко» (1933. — № 28), «Олекса Грищенко» (1933. — № 31), «Михайло Бойчук» (1934. — № 1), «Олександр Мурашко» (1934. — № 4), «Петро Холодний старший» (1934. — № 14), «Микола Самокиш» (1934. — № 25), «Федір Ємець» (1935. — № 15); ін. Аналіз творчості кожного він ілюстрував численними репродукціями картин і фотографіями скульптур, подавав коротку біографічну довідку та розповідав про репрезентовані ними мистецькі школи.

Український історик і публіцист Василь Біднов 1933 р. надрукував у виданні розвідку «Українське історико-філологічне товариство у Празі», а 1935 р., після смерті вченого, часопис присвятив йому моно-студію «Відомий професор Василь Біднов» (1935. — № 14).

Яскраві постаті української історії та культури були представлені польській аудиторії у численних жанрах: інтерв'ю (зокрема В. Бончковського із головою Наукового товариства ім. Шевченка у Львові Володимиром Левицьким (1933. — № 7), портрет (Михайло Грушевський. — 1933. — № 21; ін.), некролог (Микола Садовський. — 1932. — № 4; ін.) тощо.

Одним із найактивніших співробітників видання серед представників української інтелігенції у Польщі був Євген Маланок. Не враховуючи польських перекладів поезії митця та анонімних публікацій, його публіцистичні виступи на сторінках бюлетеня, які були підписані автентичним ім'ям, псевдонімами та криптонімами, кількісно складають більше шістдесяті. Спостерігається певна закономірність: поезії були підписані справжнім іменем письменника, літературна критика — псевдонімом *Едвард Карк* або криптонімами *Е. К.* чи *К.*, тексти суспільно-політичної тематики — переважно псевдонімом *Якуб Стоян* або криптонімами *J. S.*, *J. St.*, *S.*, в інших часописах трапляються криптоніми *Е. М.*, *М. М.* [2, с. 252].

Є. Маланюк виступав майже в усіх відділах, особливо активно — у відділах «Історія, література і мистецтво», «Рецензії та полеміки», часто готував інформаційні й бібліографічні огляди.

Літературному процесові присвятив свої роздуми в циклах п. н. «На літературні теми» та «Із царини літератури». Є. Маланюк ознайомлював поляків із життям і творчістю Б. Антоненка-Давидовича, М. Рильського, П. Тичини, Лесі Українки, І. Франка, Миколи Хвильового в літературних портретах, ювілейних статтях і рецензіях, замітках, повідомленнях.

Міркування історіософського характеру митець друкував у циклі п. н. «На культурно-історичні теми». У відділі «Політика, справи релігійні, суспільні та економічні» Є. Маланюк виступав, дискутував, обговорював актуальні суспільні проблеми, доводив відмінність російської та української традицій, яка виявляється у формах власності, господарювання, давніх звичаях обох народів. Письменник представляв український погляд на стан української проблеми в Польщі та розглядав різні шляхи налагодження українсько-польських взаємин.

Численні рецензії та відгуки на нові книжкові видання, появу нових часописів, на публікації у різних періодичних виданнях, полеміки із публіцистами також належали перу митця. Є. Маланюк поділяв погляди польських прометеїстів, не приховував свого захоплення ними. Його виступи на історіософські, суспільні, культурно-мистецькі теми й оглядові та бібліографічні матеріали незалежно від їх змісту віддзеркалювали світогляд митця, його ідеологію та високу мораль і культуру. Про що б він не писав, на першому місці завжди були національні інтереси. Співпраця Є. Маланюка із колективом тижневика «Biuletyn Polsko-Ukraiński» більш детально висвітлена у статті, надрукованій 2009 р. [1].

У тижневика «Biuletyn Polsko-Ukraiński» виступали відомі українські політики, журналісти, вчені, письменники, художники, представники української еміграції. Вони мали можливість висвітлити всі аспекти української історії й сучасного життя українців як на території радянської України, так і в тих країнах, де існували різні великі й нечисленні українські громади. Тематична й ідейна необмеженість давала можливість відкрити багату культурну історію України, невідому пересічному полякові, висловити українцям власний погляд на проблему українсько-польських відносин, польську політику щодо українців, відкрито полемізувати, критикувати, заперечувати. У тій політичній

ситуації надзвичайно важливим був психологічний аспект — сторони мали принаймні спершу почути одна одну, для того, щоб усвідомити глибину проблеми, а тоді шукати шляхів її вирішення. Редакція бюлетеня зробила все від неї залежне для вільного обміну думками, для творення позитивного українсько-польського дискурсу.

Саме почути свого опонента, усвідомити суть його позиції, зрозуміти його аргументи — це перший етап на шляху до порозуміння і міжнаціонального діалогу. У цьому сенсі заслуга часопису «*Biuletyn Polsko-Ukraiński*» була величезною, бо першим своїм завданням він бачив інформування польського суспільства про правдиву українську історію та культуру, здобутки у сфері духовності й красного письменства, про українських митців світового масштабу. Публікації тижневика висвітлювали самотність, велич і трагізм української історії, розкривали величезне багатство української культури.

1. *Кравченко С.* Євген Маланюк на шпальтах польського часопису «*Biuletyn Polsko-Ukraiński*» (Варшава, 1932—1938 рр.) / Світлана Кравченко // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2009. — Вип. 1(17). — С. 596—610.
2. *Куценко Л.* Dominus Маланюк: тло і постать : монографія / Л. Куценко. — 2-ге вид., доповн. — К. : Просвіта, 2002. — 365 с.
3. *Сидоренко Н. М.* «Задротяне життя» українських часописів на чужині (1919—1924) : монографія / Н. М. Сидоренко. — К., 2000. — 88 с.
4. *Kedryn I.* Bitwa pod Warszawą nie jest skończona... / I. Kedryn // *Biuletyn Polsko-Ukraiński*. — 1936. — № 33. — S. 334.
5. *Kedryn I.* Breść—Ryga—Paryż / I. Kedryn // *Biuletyn Polsko-Ukraiński*. — 1936. — № 12. — S. 112.
6. *Kedryn I.* Dwa grzechy ukraińskie / I. Kedryn // *Biuletyn Polsko-Ukraiński*. — 1933. — № 9. — S. 2—3.
7. *Kedryn I.* Polemika o traktacie ryskim i jej wyniki / I. Kedryn // *Biuletyn Polsko-Ukraiński*. — 1933. — № 8. — S. 2—3.
8. *Kedryn I.* Pro domo sua / I. Kedryn // *Biuletyn Polsko-Ukraiński*. — 1938. — № 7. — S. 71.
9. *Kedryn I.* Splendid Isolation / I. Kedryn // *Biuletyn Polsko-Ukraiński*. — 1933. — № 18. — S. 3—4.
10. *Kowalewski M.* Nowy okres walki narodowościowej w U.S.S.R. / Mikołaj Kowalewski // *Biuletyn Polsko-Ukraiński*. — 1932. — № 2. — S. 27.
11. *Łoś S.* Ukraińcy na łamach *Biuletynu Polsko-Ukraińskiego* / S. Łoś // *Biuletyn Polsko-Ukraiński*. — 1933. — № 24. — S. 5.